

УДК 811.161.2'38:070.41

С. В. Форманова

*доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри української філології
і методики навчання фахових дисциплін
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
e-mail: phorman@mail.ru*

СТИЛІСТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВЛАСНИХ НАЗВ В УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ

У статті з'ясовано специфіку трансформації власних назв в українських Інтернет-виданнях, а також висвітлено стилістичні особливості онімів-оказіоналізмів, які не лише створюють образність висловлення, а й стають стилістично маркованими.

Ключові слова: *власна назва, онім, онім-оказіоналізм, онімний простір.*

Власні назви, або оніми, посідають чільне місце в ономастичному просторі текстів Інтернет-видань і виконують не лише стилістичну функцію, а й містять оцінний конотативний компонент; вони створюють стилістичне забарвлення і є засобом реалізації задуму автора. Оніми як невід'ємний елемент художнього і публіцистичного текстів давно привертають увагу дослідників: Ю. Карпенко, Є. Отін, В. Калінкін, А. Поповський, Е. Боева, О. Немировська, Т. Крупеньова, Д. Дергач, Т. Стасюк, В. Ільченко, С. Доломан, Л. Дука, В. Кам'янець, Ю. Грушевська, В. Канна та ін. Учені-ономасти досліджують оніми як багатогранний вимір художності, оніми як поетичний прийом, онім як особливий витвір авторського задуму. «Оніми не тільки здатні виконувати свою пряму первісну функцію — бути назвами об'єктів навколишнього середовища — але й проймаються вторинним, понятійним змістом, стають у мовленні експресивно-оцінювальними заміниками загальних назв» [3: 5]. Проте оніми в структурі текстів українських Інтернет-видань порівняно з антропоніміконом вивчені ще недостатньо, що зумовило актуальність статті.

Метою статті є встановлення її характеристика трансформацій власних назв у текстах українських Інтернет-видань, їхні виражальні можливості й потенціал. Мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) схарактеризувати виражальні можливості й потенціал ттрансформованих власних назв; 2) визначити оказіональні інновації та можливості їх утворення; 3) проаналізувати ненормативні оказіональні лексеми, утворені шляхом контамінації, каламбуру, перемикання мовних кодів та оказіонального творення онімів.

Предметом дослідження є стилістична трансформація власних назв як оказіональних утворень. **Об'єктом** статті стали оказіональні інновації власних назв в українських Інтернет-виданнях.

Дослідження номінацій осіб у зазначеному напрямку передбачає лінгвістичну багатогранність семантичних особливостей цих мовних одиниць, оскільки вони знаходяться «в межах того комунікативного оточення, яке неминує супроводжує будь-який реальний фрагмент спілкування» [2: 55]. Останнім часом простежується тенденція до вживання в публіцистиці, а особливо на сторінках Інтернет-видань не просто стилістично знижених лексичних засобів, а й засобів найнижчого в морально-етичному плані шару лексики. Увазі читача пропонуються власні назви, трансформовані в значенневі за допомогою фонетичних, лексичних, морфологічних засобів. До такої стилістичної трансформації автори вдаються з метою легкого впізнання носія імені, як-от: *чуки-геки* — представники СДПУ(о), прізвища відомих діячів цієї партії, що закінчуються на *-чук* — *Марчук*, *Кравчук*, *Медведчук*.

Трансформовані таким чином власні назви часто виконують в Інтернет-виданнях ті самі функції, як і значущі імена (імена-характеристики) в художній літературі. Але в мас-медіа вони «підлаштовуються» під властивості, якості, ознаки денотата й нагадують прізвиська в розмовній мові, в якій «етимологічна» трансформація використовується досить активно.

Експресивність та емоційне забарвлення таких онімів зумовлюється частим написанням їх з маленької літери, що свідчить про актуалізацію функції негативної оцінки. У такий спосіб з'являються нові номінативні одиниці лексичного рівня, що обумовлюють структурно-семантичну природу та функціонально-стилістичне призначення оказіональних елементів, трансформованих власних назв як поза-

системних мовленнєвих явищ, що оновлюють словотвірну й образну можливість української мови й відображають динамічні зміни у лексичному складі мови та процес мовної еволюції у всіх її проявах.

Оказіоналізми доволі часто утворюються за допомогою словотвірних засобів. Словотвірні особливості okazіоналізмів в українських Інтернет-виданнях досить різноманітні, адже okazіональна деривація послуговується не лише наявними в сучасній українській мові зразками (моделі, типи), але й продукує свої, індивідуально-авторські слова. В українських Інтернет-виданнях нами виявлено такі okazіональні інновації:

– авторські новотвори, які не виходять за межі продуктивних способів, типів і моделей словотвору. Найчисельнішими виявляються okazіональні суфіксальні утворення, деривати цього типу мають словотвірне значення «*послідовник кого-небудь, прибічник когось або чогось*»: *ющенківець, тимошенківець* тощо.

Розглянемо фактичний матеріал:

Головний «тимошенківець» отримав 2,6 мільйони на ремонт вулиці Перемоги (Українська правда); Тернопільські тимошенківці готують масові провокації проти Порошенка (Українська правда); Камінь в офіс Партії регіонів кинув не ющенківець, а п'яний ревнивець (Інтернет-видання «Полтавщина»); Екс-ющенківець сховався у списку за близнюками, а ті почали шлях у політику з... крові (Інтернет-видання «Полтавщина»);

– словотвірний тип, який об'єднує нові слова, що вказують на «належність особи до певного ідеологічного, суспільно-політичного, мистецького напрямку, вчення, організації, партії, угруповання, ансамблю, телеканалу, банку, фабрики, радіопередачі та ін.»: *відродженець* (від назви партії «Відродження регіонів»), *пik-кардієць* (від назви ансамблю «Пікардійська терція»), *свободівець, ударівець* тощо. Наприклад, «*Свободівець*» *Мірошніченко готовий позбутися недоторканності за побиття президента телеканалу (Українська правда); «Ударівець» розповів, чому ніхто не представив нового губернатора (Українська правда); Ударівець Аверченко та свободівець Черняков склали свої мандати (Українська правда).*

Іменники-оказіоналізми в мовленні українських інтернет-видань утворюються і за допомогою малопродуктивних та непродуктивних суфіксів і суфіксоїдів, зокрема таких, як *–іад (олігархіада), –крат*

(жлобократ), –кратій (жлобократія) та ін. Такі новотвори виразно стилістично марковані, що надзвичайно важливо для мови підстилю Інтернет-видань. Наприклад, *В українському парламенті триває олігархіада* (Українська правда); *Чому і його правління можна спокійно називати «Жлобократією», бо зберіглися основні ознаки цього утворення: абсолютна незацікавленність чиновників в суті своєї роботи, їх налаштованість на збагачення і особисте благополуччя, повна байдужість до людей і своєї справи* (Українська правда).

Для прикметникового словотвору okazіоналізмів найпродуктивнішим суфіксом є –ськ– на базі власних назв: *путінський* тощо. Наприклад, *Путінські олігархи розпродують свої активи у світі* (Українська правда); *Чому тотальна путінська цензура не стосується колишнього радника Іларіонова* (Українська правда).

У Інтернет-виданнях доволі часто спостерігаємо ненормативні okazіональні лексеми, як-от: *казли, бидло-стайл, толераст-лібераст, лохторат, Треплющенко, тітушки, Мінздох*. Серед виявлених okazіональних лексем переважають інновації, утворені за допомогою контамінації, каламбуру, перемикання мовних кодів та okazіонального творення онімів.

Розглянемо найбільш вживані приклади:

Контамінація, тобто виникнення нового слова, його форми або виразу внаслідок зближення, поєднання частин двох подібних слів, форм, виразів: *Бомжархи* — бомжи та олігархи: *Бо скажіть-но ви мені, бомжі та олігархи, чи ще якісь там бомжархи (яка прикольна абрєвіатура), до чого, за великим рахунком, зводиться людське життя?* (Українська правда); *Мінкультурист* — міністр культури: *Зате підлеглим пана Ліхового — «головного мінкультуриста» країни, певно, зовсім не соромно (як би це делікатніше висловитися?) не згадувати про туризм* (Українська правда); *Лохторат* — електорат, який можна купити, залякати або просто попросити проголосувати так, як потрібно владі: *... єднаних співвласників «стадо», «біомасу», «лохторат» можна буде «доїти» кому і як заманеться...* (Українська правда); *Толераст-лібераст* — толерантний ліберал: *це «толєрастичний лібераст» або «толєраст-лібераст»*. Зрозуміло, закінчення –аст... *«Щось ти сильно умнічаєш! Мабуть ти толєраст-лібераст!»* (Українська правда).

Каламбур, тобто стилістичний прийом, який будується на використанні омонімії або паронімії, будь-які форми полісемантичності; часто

вживається в комічному та сатиричному контекстах: *Мінздох* — похідне від Міністерства охорони здоров'я: «*От така «адекватність» у розумінні Мінздоху та уряду України*», — *обурився УДАРівець* (Українська правда); *Правильно казав дід Матвій ще в часи воєнні: «Вернулися погончики, вернуться і барончики»*. «*Барончики*» не страшні. Ті, колишні, родовиті, які мали своє майно і свою честь. Страшні «*барончики*» сучасні. *Оті безрідні і безчесні, покабінетні прибудди і словоблуди* (Українська правда); *Луценко зустрівся з черкаськими «луциками»* (Українська правда).

Тітушки — це хлопці спортивної статури, які з'являються там, де починається надмірна громадянська активність, для того щоб заспокоїти активістів. Походить від ім'я Вадима Тітушка. Слово вживається у множині, оскільки тітушки здатні діяти лише у групі: *Крім того, представникам обласного штабу національного спротиву відомі непоодинокі факти використання службового транспорту та державних коштів для організації поїздок бюджетників, а також «проплачених» «тітушок» для участі в «антимайданах»* (Українська правда).

Оказіональні творення онімів мають значення неповноти вияву ознаки чи якості, що характерне для явищ та процесів, мають протяжність у часі й можуть розвиватися, поєднується зі значенням особи. У такий спосіб утворюється оказіональна лексема, що має емоційно-експресивне забарвлення презирливості, зневажливості.

Влучними і дотепними є журналістські номінації певних епох, періодів, часових відрізків ([доба] «*Хайживізм*», *купонізм*, [час] «*ханайковтай*») або історичних теренів, місця проживання. Останні нерідко мають перифрастичний, асоціативно-образний характер, наприклад, *Бандерштат* — «*західноукраїнські області*» (Українська правда); *Придуркостан* — «*територія психіатричної лікарні*» (Інтернет-видання «Полтавщина»); *вошежитіє* — «*гуртожиток*» (за аналогією із російською лексемою *общежитие*) (Українська правда) та ін.

Оказіоналізми у мовленні інтернет-видань по-новому передають ставлення авторів до вже відомих назв, виділяючи в них своєрідну, досі ніким не розкрити чи не помічену особливість. Такі оказіональні утворення породжують експресію іронії та зневаги, яка, з одного боку, пов'язується з семантикою слова, а з іншого — із загальною семантикою словесного образу. Поодинокі утворення відзначаються яскраво вираженою нарочитістю та винятковою експресивністю й поза межами контексту.

У результаті дослідження ми дійшли таких **висновків**: онімікон українських Інтернет-видань є виражальним компонентом сучасного політичного життя країни, що реалізує образну структуру й відтворює інтенції автора тексту. Усі оніми трансформуються в okazіоналізми, що засвідчує іронічне ставлення до їх носіїв і редукує авторський задум глузування.

Зверненість до лінгвостилістичного аналізу онімів визначає вербалізацію масової свідомості, стратифікацію лінгвокультурного простору сучасного українського суспільства, сприяє виявленню ментальних специфікацій української нації. Це, у свою чергу, дозволило аргументувати тезу про актуалізацію тенденції до трансформації, семантичного переосмислення розглянутих онімів, особливо політичних, що реалізується у структурі різних стилістичних фігур.

Перспективним видається дослідження семантико-функціональних особливостей інвективного онімного простору в сучасній українській мові.

Список використаної літератури

1. Інтернет-видання «Полтавщина» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.poltava.pl.ua/news/>. — Назва з екрану.
2. Колшанский Г. В. Контекстная семантика / Г. В. Колшанский. — М. : Наука, 1980. — 152 с.
3. Отин Е. С. Материалы к словарю собственных имен, употребляемых в переносном значении / Е. С. Отин // Вопросы ономастики : Собственные имена в системе языка. — Свердловск : [б.и.], 1980. — С. 3–13.
4. Українська правда [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/?attempt=1>. — Назва з екрану.

Форманова С. В.

доктор филологических наук, доцент,
профессор кафедры украинской филологии
и методики обучения специальных дисциплин
Государственного учреждения
«Южноукраинский национальный педагогический
университет имени К. Д. Ушинского»
e-mail: phorman@mail.ru

**СТИЛИСТИЧЕСКАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ИМЕН СОБСТВЕННЫХ
В УКРАИНСКИХ ИНТЕРНЕТ-ИЗДАНИЯХ****Резюме**

Статья посвящена специфике трансформаций имен собственных в украинских интернет-изданиях; в ней определены стилистические особенности онимов-оказионализмов, которые не только создают образность высказывания, но и становятся стилистически маркированными.

Ключевые слова: имя собственное, оним, оним-оказионализм, онимное пространство.

Formanova S.

The state institution
«South-Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushinsky», Doctor of Philology, Professor
e-mail: phorman@mail.ru

**THE STYLISTIC TRANSFORMATION OF THE PROPER NAMES IN THE
UKRAINIAN ONLINE-EDITION****Abstract**

The article elucidated the specific transformation of own names in Ukrainian online-edition, and highlights the stylistic features of onyms-occasionalisms that not only create the imagery of expression, but are stylistically marked. Own names, or onyms, occupy the a prominent place in onomastic space of the online-edition texts and have not only stylistic feature, but also include evaluative connotative components; they create stylistic coloring and is the means of implementation the author's intention. Onyms as an integral part of the artistic and publicistic texts have long attracted the attention of researchers: Y. Karpenko, E. Otin, V. Kalinkin, A. Popovsky, E. Boeva, A. Nemirovska, T. Krupenova, D. Dergach, T. Stasiuk, V. Ilchenko, C. Doloman, L. Duca, V. Kamenetz, Yu. Hrushevska, V. Kanna. Scientists explore the onyms as multifaceted measurement of artistry, onyms as poetic reception, onyms as a special creature author's intention. However, onyms in the structure of texts Ukrainian online edition compared to anthroponymicon studied not enough, resulting in actuality article. The article is establishing and characteristic transformations own names in

Ukrainian texts online edition, their expressive possibilities and potential. The goal provides for solution of the following tasks: 1) to characterize the expressive possibilities and potential of transformed their own names; 2) identify occasional innovations and possibilities of their education; 3) analyze non-normative occasional lexemes formed by contamination, pun, switch language codes and occasional onyms creation. The object of study is the stylistic transformation own names as occasional formations. The object of the article were occasional innovation own names in Ukrainian Internet publications. Recently, there is a tendency to use in journalism, especially on the pages online edition is not just stylistically reduced lexical means, and also means low in moral and ethical terms layer vocabulary. Attention of readers are offered own names, transformed into value using the phonetic, lexical, morphological means. The transformed so names often perform Internet publications the same functions as meaningful names (names characteristics) in the literature. But the media are «adapt» under the properties, quality, features a denotatum remind nicknames in colloquial speech, in which «etymology» transformation used actively. Expressiveness and emotional coloring of such onyms conditioned frequent writing them in small letters, indicating the actualization of function of negative evaluation. Thus, new nominative units lexical level are appearing, which determine the structural and semantic nature and functional-stylistic destination occasional elements transformed own names as exogenous speech phenomena update derivational imaginative possibility Ukrainian language and reflect the dynamic changes in the lexical structure of language and the process of linguistic evolution in all its manifestations. Occasional in speech of internet publishing in a new way transfer attitude towards of famous names highlighting them peculiar, yet no one noticed or not disclosed feature. Such occasional formation generating expression of irony and contempt, which, on the one hand, is associated with the semantics of the word, and the other — with the general semantics of verbal abuse. Single formation observed pronounced deliberateness and exceptional expressiveness out of context. As a result of research we have reached the following conclusions: onymicon of Ukrainian online edition are expressive component of modern political life, realizing shaped structure and reflects the intention of the author of the text. All the onyms transformed into occasional certifying irony to their carriers and reduces the author's intent ridicule. Turning to the Stylistic analysis onyms determines verbalization of mass consciousness, stratification linguistic and cultural space of modern Ukrainian society, contributes to the detection of mental specifications Ukrainian nation. This in turn allowed substantiate the thesis of actualization tendency to transformation, semantic re-thinking examined onyms, especially political, implemented in the structure of various stylistic figures. A promising research seems semantic and functional features invective onyms space in the modern Ukrainian language.

Key words: *proper name, onyms, onyms occasional, onyms space.*

Надійшла до редакції 01.06.2015